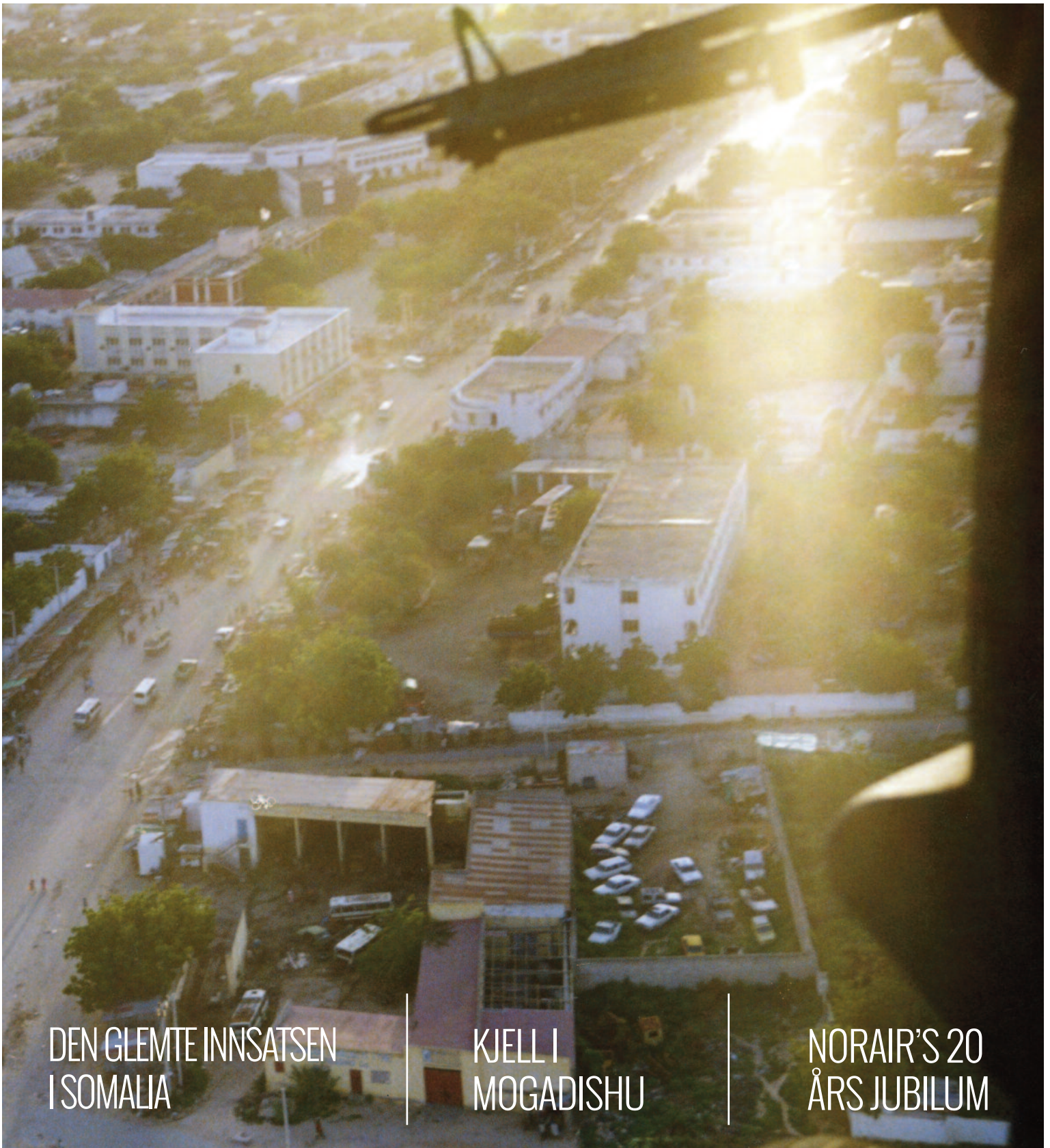

VETERAN

NORGES ENESTE VETERANMAGASIN

UTGIS AV NORGES VETERANFORBUND FOR
INTERNASJONALE OPERASJONER // APRIL 2016

DEN GLEMTE INNSATSEN
I SOMALIA

KJELL I
MOGADISHU

NORAIR'S 20
ÅRS JUBILUM

VETERAN 2-2016:

04 Den glemte innsatsen i Somalia

13 Kjell i Mogadishu

Kjell Gunnar Nilsen reiste nedover til Somalia i 23. desember 1992 som en del av FNs fredsbevarende styrker. Her skulle han få oppleve de to første kontingentene i UNOSOM

18 Ann-Helen i UNOSOM II

Ann-Helen møtte til tjeneste på Onsrud 16. mai 1993. Der ble hun tilbudt å skrive under på ny kontrakt, da UNOSOM hadde gått fra å være en fredsbevarende til en fredsopprettende misjon.

22 Går vi inn i fremtiden med ryggen først?

Hvordan kan NVIO være relevant, også for nye veteraner?

24 NORAIR'S 20 års jublum

I januar i år var det 20 år siden den Norske helikopterveringen NORAIR avsluttet sitt FN oppdrag i Bosnia Herzegovina (1993 – 1996).

FASTE SPALTER

33 Helgetur til Strømtangen

Har du noen gang drømt om å våkne opp og ta et morgenbad fra et fyr, sovne til lyden av bølger eller tilbringe noen dager i skjærgården? Nå har du sjansen.

33 Euro-treff i Stavanger

NVIO avd. Rogaland har gleden av å invitere veteran kolleger til Eurotreff i Stavanger.

Nr. 2-2016
ISSN: 1503-3309

Utgiver:
NVIO v/presidenten
Bygning 60, P.B 1550
Sentrum
0015 Oslo

Fungerende redaktør:
Siri Rooseboom de Vries
Tlf: 48061996
e-post: siri@nvio.no,

Neste nummer av
Veteran (nr 3-2016)
kommer ut ca 15. juni
med deadline 18. mai.
Forsidebilde: Somalia.
Foto: Jan Frode Nees

Ettertrykk tillatt
ved kildeangivelse

Opplag: 9.000

Lisensnr 241 749
Erik Tanche Nilssen AS, Skien

DEN GLEMTE INNSATSSEN I SOMALIA

Sersjant Steinar R. Andersen

Den somaliske borgerkrigen, hungersnøden og det internasjonale samfunnets fredsinnnsats minnes av mange i dag kanskje best gjennom Hollywood-filmen *Black Hawk Down*, basert på Mark Bowdens bok med samme navn.

MARTIN LAU SLÅTTEN

Mindre kjent er det at 270 norske kvinner og menn mellom desember 1992 og mai 1994 tjenestegjorde i FN-operasjonene United Nations Operation in Somalia (UNOSOM) I og II. Det er derfor gledelig å se at NVIO og magasinet *Veteran* rydder spalteplass til stemmene fra et av norsk militærhistories glemte kapitler. Selv vil jeg gjøre et forsøk på å forklare hva som skjedde i kulissene da Forsvaret sendte et stabsskompani til Somalias hovedstad Mogadishu. Jeg vil hovedsakelig konsentrere meg om de første tolv månedene av operasjonen.

Ved inngangen til 1990-årene hadde det vært borgerkrig i Somalia i mer enn ti år. På den ene siden av konflikten stod regjeringshæren, på den andre siden en håndfull opprørsgrupper. Selv om opprørerne var allierte i sitt mål om å kaste Somalias mangeårige diktator Mohammed Siad Barre fra makten, tok ikke krigen slutt da regjeringshæren i januar 1991 ble drevet ut av Mogadishu. Det ble i stedet starten på et nytt, og om mulig enda mer, brutalt kapittel av borgerkrigen. Maktvakuemet som etterfulgte regimekollapsen førte tidligere allierte grupperinger ut i en uoversiktlig borgerkrig om landets ressurser. Krigen var særlig brutal i den klansdelte hovedstaden og i Somalias spiskammer i det sydlige elve- ➔

6. oktober 1993, amerikanernes minneseremoni for 11 falne US Rangers. Senere mer kjent som *the Black Hawk Down*.
Foto: Jan Frode Nees

Martin Lau Slåtten er forsker ved Institutt for forsvarsstudier, Senter for sivil-militære relasjoner og gir oss her et innsynt i det han kaller den «glemte innsatsen» i Somalia.

☒ ☒ deltaområdet. Det somaliske jordbruket og pastorale landbruket var sårbart for militsenes herjing – i følge flere anslag stod hundretusener av somaliere i fare for å dø som følge av hungersnød. Volden rammet også de internasjonale hjelpeorganisasjonene, noe som førte til at de fleste store nødhjelpsorganisasjonene valgte å trekke seg ut av Somalia høsten 1991.

Våren 1992 kom det internasjonale samfunnet og FN på banen. I første omgang ved at et ubevæpnet observatorkorps på 50 mann ble sendt til Somalia – operasjonen fikk navnet United Nations Operation in Somalia (UNOSOM). FNs ferske Generalsekretær Boutros Boutros-Ghali mente imidlertid at FN kunne gjøre mer. Boutros-Ghali var av dem som anså at FN i kjølvannet av avslutningen av den kalde krigen

hadde en unik mulighet for å skape fred – ikke bare bevare den. Sånn sett føyde han seg inn i rekken av statsledere som mente FN burde revidere sitt konsept for fredsbevaring. I rapporten "An Agenda for Peace", som ble lansert sommeren 1992, foreslo generalsekretæren fire – gamle og nye – konsepter for fredsarbeid i det post-sovjetiske klimaet: preventivt diplomati, fredsbevaring, fredsopprettning og fredsbygging. Rapporten, som var et svar på en forutgående anmodning fra sikkerhetsrådsmedlemmene, nevnte blant annet muligheten for å ta i bruk makt, uten partenes aksept, i såkalte kapittel VII-operasjoner. Da Sikkerhetsrådet i august 1992 besluttet å utvide UNOSOM med 4000 mann, var det likevel som en tradisjonell fredsbevarende styrke – situasjonen tilsa ikke at det var vits å ta i bruk det tyngste

skytset med en gang. I Norge var Regjeringen oppmerksom på hvilke prosesser som var i gang. Det ble blant annet nedsatt en arbeidsgruppe i Forsvarsdepartementet med mandat for å utrede hvordan Norge kunne bidra i for eksempel fredsopprettende FN-operasjoner. Men å påstå at fredsoperasjoner – av tradisjonell eller ny variant – ble gitt høy prioritet i Forsvaret på starten av 1990-tallet, vil være en historisk anakronisme. I Norge hadde invasjonforsvaret fortsatt fremste prioritet.

Da Regjeringen i september 1992 mottok anmodningen fra FN om å stille et stabskompani til hovedkvarteret til UNOSOM, gikk det raskt i svingene. I Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet var den labile situasjonen på Balkan den primære bekymring – ikke mye tid ble ofret på utredning av FN-bidraget til Somalia. De politiske og

militære mulighetsvurderingene var raske og uformelle. Etter en knapp uke kunne embetsverket orientere FN i New York om at Norge var villig til å stille styrken, og den påfølgende fredagen ble bidraget vedtatt i Statsråd. Det er to årsaker til at den politiske prosessen kunne ta så kort tid. For det første ble forespørselen fra FN bare vurdert opp mot to problemstillinger: Ville delttagelsen være til hinder for å sende flere norske soldater til Balkan, og ville utgiftene kunne finansieres over forsvarsbudsjettets frie midler? For det andre fantes det en kultur for å la det gå fort når FN spurte om troppebidrag. Raske departementale og politiske beslutningsprosesser går som en rød tråd i alle norske bidrag til større FN-operasjoner forut for UNOSOM: Fra noen få timer i 1956 (UNEF I – Sinai) og 1960 (ONUC – Kongo) til vel én dag i 1978 (UNIFIL – Libanon).

I neste ledd var dessuten Forsvarets ressurser innrettet slik at det var nærmest umulig å gi det nye FN-opdraget noe annet enn "Libanon-behandlingen". Et tynt bemannet administrasjonskontor i Forsvarets Overkommando, og en liten og overarbeidet FN-avdeling på Onsrud leir, satt i praksis med ansvaret for deployering, re-deployering og annen oppfølging av nesten samtlige norske fredsoperasjoner. Disse miljøene trengte informasjon om de operative forholdene i Somalia. I tilfellet med UNOSOM ble det sendt et to-manns rekognoseringslag som tilbrakte to-tre dager i Mogadishu. Nyttan av rekognoseringsrapporten ble ansett for å være minimal. Og konsekvensene? I følge en av de sentrale i oppsetningen av stabskompaniet ble det nødvendig å ty til Forsvarets UNIFIL-programmer: ➔

” *Resultatet var et Mogadishu preget av skuddvekslinger, IED-er og granat-plystring. Ingen norske soldater ble drept, men det var mest et spørsmål om flaks.*

☒ “Utdanningen måtte baseres på de programmer som ble nyttet til avdelingene i Libanon. Dette er nok den sikreste plattformen å 'legge' seg på” (notat fra foredrag i Bergen FN-veteranavdeling, 1994). At dette er en korrekt fremstilling lar seg enkelt bekrefte ved å studere UNOSOMs arkiver – programmene, planene og manualene var alle tilpasset UNIFIL. En annen konsekvens – som nok også kan betraktes som et uttrykk for tidsånden mer allment – var uttaket av personlig materiell. Stabskompaniet ble sendt til Somalia med mye av den samme personlige utrustningen som HV-soldater fikk på øvelse i Norge – med andre ord fikk de klær og utstyr tilpasset et helt annet klima. Dette forteller mye om hvilken rolle INTOPS opptok i tidens mentalitet. (Ved ankomst i Somalia ble det blant annet funnet 25 kilo ski-smurning blant det medbrakte utstyret.)

Samtidig med at utdanningsperioden foregikk i Norge, forandret UNOSOM karakter til å bli en avventende operasjon på siden av en amerikanskledet, fredsopprettende koalisjon – Unified Task Force (UNITAF). Bakgrunnen var at sentrale miljøer i FN og den amerikanske statsadministrasjonen anså Somalia som for trøblete til at en tradisjonell fredsbevarende FN-styrke ville kunne gjøre særlig nytte. I løpet av noen få uker i oktober og november 1992 ble et nytt og midlertidig konsept utmeislet: USA skulle lede en multinasjonal fredsopprettende koalisjonsstyrke, som med FN-mandat skulle etablere trygge leveringskorridorer for nødhjelp. I mellomtiden skulle FN holde tilbake brorparten av sin styrke. Når UNITAF så hadde etablert sikkerhetskorridorene ville FN sette inn hele UNOSOM.

Med dette som bakgrunn ble det norske stabskompaniet deployert til Somalia i slutten av desember 1992. UNOSOM-hovedkvarteret som stabskompaniet skulle jobbe under skulle til tross for innfasingen av den amerikanske koalisjonsstyrken fortsatt deployeres i sin fulle og hele størrelse. Idéen var at dette hovedkvarteret skulle fasilitere for den utvidede FN-styrken. Stabskompaniet, som var et av flere planlagte støtteelementer for hovedkvarteret, skulle vise seg å bli en av få støtteelementer som ble deployert til hovedkvarteret. Årsaken var at andre aktuelle nasjoner enten ikke ville sende styrker til UNOSOM fordi den ble ansett som en "frosset" operasjon, eller de valgte midlertidig å konvertere bidraget til UNITAF.

Da det norske stabskompaniet ankom

Somalia i romjula 1992 var det derfor en rekke faktorer som bidro til å gjøre hverdagen krevende. Soldatene i stabskompaniet måtte fylle roller og funksjoner de i utgangspunktet ikke var disponert for. Bygningskomplekset som kompaniet skulle bruke som leir, var ikke sikret – kompaniet måtte bygge en teltleir av ikke-kondisjonerte "svensketelt". Det skal ha vært som å overnatte i en bakerovn. Kontorlokaler ble ordnet ved å bygge om shipping-containerer lånt fra havna i Mogadishu. Også materielluttaket lot seg merke: Tilfredsstillende bevæpning (brorparten av kompaniet var kun utstyrt med Glock) fikk soldatene ved å ta i bruk beslaglagte militsvåpen. Uniform, sko og hjelm var på ingen måte tilpasset det ekstreme klimaet på Afrikas horn – stabskompanisoldatene byttet medbrakt juleøl og feltrasjoner mot amerikanske ørkenstøvler

og kevlarhjelmer. En slik bytteøkonomi foregikk også på kompaninivå – det var helt nødvendig for å få tak på nødvendig materiell. Det var blant annet en slik byttehandel, initiert av ledelsen i stabskompaniet, som sikret kompaniet flere luftkondisjoneringsanlegg. Pragmatismen var helt nødvendig. Det nærmere et halvt år før Forsvarets Overkommando sendte ørkenuniformer, kevlarhjelmer, ørkenstøvler og alt det andre kompaniet hadde bruk for til Somalia. I mars 1993 anså amerikanerne seg som ferdige med stabiliseringsoppdraget og UNITAF ble avviklet. Som en konsekvens ble UNOSOM revitalisert: FN besluttet å utvide UNOSOM med nærmere 30.000-mann og attpåtil gi styrken mandat til å bruke vold for å sikre matforsyninger til Somalias sultende befolkning. Nå testet også FN og Boutros-Ghali ut sine konsepter for fredsbygging. ➔

”-Tøffest var det kanskje for dem bare var i leiren – de som ikke hadde arbeidsoppgaver utenfor leirområdet. De var "sitting ducks".

Flere konferanser med siktemål å bygge freden i Somalia ble iverksatt. I regi av FN skulle de store problemer diskuteres og løses: Demokrati, ressursfordeling, mattrygghet, kvinnerettigheter, og en hel rekke andre små og store spørsmål.

For Somalias mektigste militsleder, den Mogadishu-baserte Mohammed Farrah Aidid (det er hans milits som jakter amerikanere i "Black Hawk Down"), var FNs forsøk på fredsbygging en provokasjon. FN ble i løpet av våren og sommeren et legitimt mål for Aidids milits. FN responderte ved å innlede en intens jakt på militslederen. I august fikk de støtte av amerikanske spesialstyrker (Operation Gotich Serpent). Resultatet var et Mogadishu preget av skuddvekslinger, IED-er og granatplystring. Ingen norske soldater ble drept, men det var mest et spørsmål om

flaks. I perioden 5. juni til 22. oktober ble sju norske soldater skadd, flere av dem mens de arbeidet inne i den norske leiren. Granatnedslag i og umiddelbart utenfor leiren var en stund nesten dagligdags. Perioden var for mange svært krevende. Og som flere UNOSOM-veteraner poengterer: Tøffest var det kanskje for dem bare var i leiren – de som ikke hadde arbeidsoppgaver utenfor leirområdet. De var "sitting ducks". Den voldelige sommeren og høsten ble avsluttet med "Battle of Mogadishu" hvor de amerikanske styrkene i Operation Gotich Serpent havnet i et døgn sammenhengende strid i Mogadishu gater. Over 1000 somaliere, 24 pakistanere og 18 amerikanere ble drept i kampene. For amerikanerne ble "Battle of Mogadishu" et vendepunkt. Få dager etter slaget ga Bill Clinton ordre om at de amerikanske styr-

Til venstre: PPK fra Malaysia. To av disse ble skutt sønder og sammen under "The Battle of Mogadishu" når de prøvde å hjelpe amerikanerne.

Under: Ruiner av katedralen i Mogadishu

kene i Somalia skulle innstille jakten på Mohamed Farrah Aidid, fokusere mindre på militære løsninger og mer på politiske løsninger, og forberede seg på uttrekning fra Somalia innen 31. mars 1994. Clintons beslutning om å innstille jakten på Aidid ble avgjørende for at nesten samtlige UNOSOM-bidragstende land bestemte seg for å gjøre det samme. UNOSOMs mulighet for å bruke vold ble ikke formelt trukket tilbake, men innholdet døde så å si hen av seg selv da de nasjonale kontingentene i UNOSOM bestemte seg for å følge USAs eksempel. Aidid på sin side fryktet et amerikansk gjengjeldelsesangrep. Bare få dager etter slaget i Mogadishu inngikk han en ensidig våpenhvile med amerikanerne. Norge fulgte eksempelet til USA og de fleste UNOSOM-land og bestemte seg for å trekke ut styr-

kene i løpet av våren 1994. Den første uken i mai forlot de siste norske soldatene Somalia.

I år er det 24 år siden Norge deployerte styrker til Somalia. Hva lærte vi? De dyrekjøpte erfaringene med den stadige målforskyvningen i UNOSOM ble i løpet av få år institusjonalisert i fredsbevaringsspråket som "The Mogadishu line" – en linje man ikke skulle krysse. General Sir Hugh Michael Rose, tidligere øverste leder i UNPROFOR, var svært opptatt at denne linjen. Han ville ikke se sin FN-styrke gjenta "feilene" fra Somalia. Med UNOSOM forsvant mye av den optimismen som hadde rådet i årene umiddelbart etter avslutningen av den kalde krigen.

Fakta

Martin Lau Slåtten er forsker ved Forsvarets høgskole, Institutt for forsvarsstudier (IFS). Han er utdannet historiker.

Slåttens siste studie "Norges bidrag til FN-operasjonene i Somalia. UNOSOM I og II (1992–1993)" kan lastes ned gratis fra ifs.forsvaret.no